نقد مقاله

"ارزیابی مدل ساختاری رابطه عملکرد خانواده و بدرفتاری والدین با پیشرفت تحصیلی فرزندان: نقش میانجی کفایت اجتماعی و خودکارآمدی تحصیلی"

محسن ادیب حاج باقری*، عفت امین‌الرعایایی

مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی/ آذر ۱۳۹۷؛ ۱۸(۴۱): ۳۸۲ تا ۳۸۳

سردبیر محترم مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی

بررسی پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان و عوامل مؤثر بر آن از اهمیت حیاتی برخوردار است و می‌تواند ضمن نشان دادن وضعیت موجود دانش‌آموزان، با شناسایی عوامل مؤثر، راه‌کارهایی را جهت بهبود شرایط نشان دهد. محمدی و همکاران در آخرین شماره آن مجله طی مقاله ارزشمندی کوشیده‌اند تا ضمن بررسی پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان، با بررسی برخی عوامل مهم زمینه ای، مدلی ساختاری را برای تبیین و پیش بینی نقش عملکرد خانواده، کفایت اجتماعی، و خودکارآمدی تحصیلی دانش‌آموزان، در پیشرفت تحصیلی ارائه دهند(۱). چنین مطالعه‌ای به ویژه از آن جهت می‌تواند ارزشمند باشد که به خانواده‌ها و نیز جامعه علمی متذکر می‌شود که پیشرفت تحصیلی تنها متأثر از نظام آموزشی نیست بلکه عوامل مربوط به تفاوت‌های فردی و زندگی خانوادگی نیز بر آن تأثیر به سزایی دارند(۲). به عبارت دیگر، این مطالعه نشان می‌دهد که پیشرفت تحصیلی یک متغیر چندین عاملی است و به خصوص والدین و اولیای آموزشی را به این نکته رهنمون می‌شود که ساختار و رفتارهای خانواده ضمن تأثیر مستقیم بر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان، می‌تواند با تأثیر بر احساس کفایت اجتماعی و خودکارآمدی آنها، به صورت غیرمستقیم نیز بر پیشرفت تحصیلی آنها مؤثر باشد. با وجود این، گزارش نتایج مطالعه مذکور با اشکالاتی همراه است که عملاً می‌تواند بر اعتماد به نتایج مطالعه و نیز کاربرد آن تأثیر نامناسب داشته باشد.

الف: نویسندگان مقاله متذکر شده‌اند که نتایج را با نرم‌افزار SPSS تجزیه و تحلیل نموده‌اند. باید توجه داشت که اگرچه این نرم افزار به وفور توسط محققان استفاده شده و می‌شود، اما نتایج تجزیه و تحلیل‌های حاصل از آن با نقایص ذاتی همراه است. از جمله این که معمولاً خطاهای اندازه‌گیری را در تجزیه و تحلیل لحاظ نکرده و نتایج حاصل از اندازه‌گیری‌ها را متقن تلقی می‌کند. نادیده انگاری خطاهای رخ داده در اندازه گیری متغیرهای مشاهده شده، به ویژه هنگامی که تحلیل مسیر انجام می‌شود و مدل‌های معادلات ساختاری طراحی می‌شوند، باعث کاهش اعتمادپذیری مدل‌های پیشنهادی می‌شود. با توجه به همین نقطه ضعف، شرکت IBM با افزودن برنامه AMOS به نرم‌افزار SPSS-22 و نیز نسخه‌های بعدی آن، زمینه را برای رفع این اشکال فراهم آورده است، اما نویسندگان مقاله مورد اشاره، ذکری از استفاده از برنامه AMOS

* **نویسنده مسؤول:** دکتر محسن ادیب حاج باقری (استاد) مرکز تحقیقات پرستاری تروما، دانشکده پرستاری، دانشگاه علوم پزشکی کاشان، کاشان، ایران. adib1344@yahoo.com

عفت امین‌الرعایایی یمینی، آموزگار، آموزش و پرورش کاشان، ایران. (yamini@yahoo.com)

تاریخ دریافت مقاله: ۹۷/۴/۱۶، تاریخ پذیرش: ۹۷/۶/۱۴

نکرده‌اند و نمای ارائه شده در نمودارهای شماره ۱ و ۲ مقاله مذکور نیز نشان می‌دهد که این نمودارها با برنامه مذکور رسم نشده‌اند، خطاها را شامل نمی‌شوند و نویسندگان نیز در هیچ جای مقاله ذکری از مد نظر قرار دادن خطاهای روی داده در متغیرهای مشاهده شده ننموده‌اند.

ب: حجم نمونه می‌تواند بر نتایج مطالعات تأثیرگذار باشد. لذا ذکر نحوه محاسبه حجم نمونه از اهمیت برخوردار است. در عین حال، در چنین مطالعاتی باید شاخص‌هایی را برای اطمینان از کفایت حجم نمونه محاسبه و گزارش داد. معمولاً به این منظور شاخص KMO گزارش می‌شود. ولی در مقاله مذکور این شاخص گزارش نشده است. اگرچه حجم نمونه این مطالعه نسبتاً بالا بوده است اما با توجه به تعدد ابزارهای مورد استفاده و تعدد متغیرهای مشاهده شده، باید شاخص معتبری از این قبیل محاسبه و گزارش می‌شد. به ویژه آن که در متن مقاله هیچ اشاره‌ای نیز به ریزش نمونه و نیز نحوه برخورد با داده‌های گم شده انجام نشده است.

ج: برخی از ضرایب مدل چندان قوی نبوده و در دامنه ۰/۱۱، ۰/۱۵ و ۰/۲۹ قرار دارند که اگرچه ممکن است به لحاظ آماری معنادار باشند، نسبتاً ضعیف هستند. لذا برای مشخص شدن میزان اعتبار مدل، لازم بوده است نویسندگان شاخص‌های برازش مدل را گزارش دهند. در این صورت قضاوت درباره برازش مدل و میزان تطابق مدل با شرایط واقعی برای خوانندگان امکان‌پذیرتر خواهد بود. با وجود این، نویسندگان هیچ گزارشی درباره شاخص‌های برازش مدل نهایی خود ارائه نداده‌اند. در چنین شرایطی خوانندگان به زحمت می‌توانند تخمینی از میزان تطابق مدل ارائه شده با شرایط واقعی به دست آورند(۳).

ارائه اطلاعات تکمیلی فوق، به خوانندگان مقاله مورد بحث می‌تواند ضمن کمک به درک بهتر مدل، قابلیت اطمینان و انگیزه بیش‌تری برای کاربرد نتایج این مطالعه بوجود آورد.

علی‌رغم پیگیری‌های مکرر کارشناس دفتر مجله، نویسندگان در این خصوص پاسخی ارائه نفرمودند.

منابع

1. Mohammadi K, Rezaei A M, Mohammadifar M A, Talepasand S. [The Structural Model Evaluation of the Correlation of Family Functioning and Parental Abuse with Students' Academic Achievement: The Mediating Role of Social Adequacy and Academic Self-efficacy]. Iranian Journal of Medical Education. 2018; 18: 60-69.[Persian]
2. Matthews JS, Marulis LM, Williford AP. Gender processes in school functioning and the mediating role of cognitive self-regulation. J Appl Dev Psychol. 2014; 35(3): 128-137.
3. Ghasemi V.[Structural equation modeling in social research using Amos Graphics]. Tehran: Jameeshenasan co; 2013. [Persian]